

فصلنامه حقوقی میزان ، دوره جدید

شماره ۲ و ۱ ، بهار و تابستان ۱۳۸۶

صفحه ۲۲۴-۱۹۹

طرح حمایت از حریم خصوصی و اظهار نظر کارشناسی مرکز پژوهشهای مجلس

طرح حمایت از حریم خصوصی^۱

باسمه تعالی

ریاست محترم مجلس شورای اسلامی

با توجه به اهمیت حریم خصوصی به عنوان یکی از ارزشمندترین مفاهیم نظامهای حقوقی و توسعه یافته اصل سازمان بخش جامعه مدنی به لحاظ ارتباط تنگاتنگ آن با کرامت و شخصیت و آزادی و استقلال انسان، نظر به تأثیر حمایت از حریم خصوصی در زمینه سازی همزیستی مسالمت آمیز در جامعه، با عنایت به مفاد تعهدات بین المللی دولت در زمینه حقوق بشر، به دلیل نبودن قوانین و مقررات مشخص و جامع راجع به حمایت از حریم خصوصی در حقوق ایران، با لحاظ احکام و فرامین شرع مقدس اسلام و به منظور حمایت از حریم خصوصی افراد در حوزه‌های مختلف و در راستای تبیین نحوه اجرای اصول (۲۲) و (۲۵) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، طرح زیر جهت طی تشریفات قانونی تقدیم می‌گردد:

^۱ - دو شوری ، کمیسیونهای ارجاعی، اصلی: امنیت ملی و سیاست خارجی فرعی: اجتماعی، صنایع و معادن، فرهنگی و قضایی و حقوقی

گرامی مقدم- اعلی- پیرمودن - جهانبخش امینی- وزیری- سید مرتضی
موسوی- پورفاطمی- امیری- سید سبحان حسینی- شجاعپوریان- نوروززاده-
حسینی بندرلنگه- مؤدب پور- ندیمی- غیائی- مظفری- جبارزاده- محمد
علیخانی- زنگنه- مروتی- سید حسن عباسی- صادق زاده- سید حسین هاشمی-
شهبازخانی- فلاحت پیشه- اللهیاری- جاسمی اجاق- کعبی- آذروش- محمد
قمی- باغبانیان- خاص احمدی- محسنی- قدرت ا... علیخانی- تابش- حق شناس-
گل محمد الیاسی- رعیت- ارجمند- محمد یاری

طرح حمایت از حریم خصوصی

فصل اول- تعاریف و کلیات

ماده ۱- با الهام از احکام شرع مبین اسلام و به منظور حمایت از جسم افراد،
اماکن خصوصی و منازل، حریم خلوت و تنهایی افراد، محلهای کار، اطلاعات
شخصی و ارتباطات خصوصی و تبیین نحوه اجرای اصول (۲۲) و (۲۵) قانون
اساسی شفاف سازی اختیارات و مسئولیتهای ارکان و اجزا مختلف حکومت در
زمینه رعایت حریم خصوصی و با عنایت به تعهدات بین المللی دولت، قانون
«حمایت از حریم خصوصی» به شرح زیر به تصویب می رسد.

ماده ۲- تعریف اصطلاحاتی که در این قانون به کار میروند به شرح زیر است:
(۱) حریم خصوصی: قلمرویی از زندگی هر شخص است که آن شخص عرفاً یا با
اعلان قبلی در چارچوب قانون، انتظار دارد تا دیگران بدون رضایت وی به آن
وارد نشوند یا بر آن نگاه یا نظارت نکنند و یا به اطلاعات راجع به آن
دسترسی نداشته یا در آن قلمرو وی را مورد تعرض قرار ندهند. جسم، البسه
و اشیاء همراه افراد، اماکن خصوصی و منازل، محلهای کار، اطلاعات شخصی
و ارتباطات خصوصی با دیگران حریم خصوصی محسوب می شوند.

(۲) اماکن خصوصی: اماکن متعلق به شخص یا اشخاص خصوصی یا در تصرف
آنها است که ورود دیگران به آنجا یا عرفاً مجاز نیست یا مالک یا متصرف
قانونی به نحو مشخصی در چارچوب قانون، ورود دیگران به آن اماکن را
ممنوع اعلام کرده است همچون بخشهای مشترک مجتمعهای آپارتمانی.

(۳) منزل: انواع خانه‌ها، چادرهای مسکونی، داخل وسایل نقلیه، مسقف، بخشهای مسکونی کشتیها، اتاقهای استراحت هتلها، مهمانسراها، خوابگاههای دانشجویی، بیمارستانها و دیگر تأسیسات مشابه و یا اماکنی که عرفاً به آن منزله اطلاق می‌شوند، داخل در این تعریف می‌باشند.

تبصره- بخشهای مشترک مجتمع‌های آپارتمانی، هتلها و بیمارستانها و سایر اماکنی که داری بخشهای اشتراکی هستند از شمول تعریف منزل خارجند.

(۴) اطلاعات شخصی: اطلاعات وابسته به شخصیت افراد نظیر وضعیت زندگی خانوادگی، عاداتهای فردی، ناراحتیهای جسمی و شماره کارتهای اعتباری و شماره حسابهای بانکی.

تبصره- اطلاعات مربوط به نام و نام خانوادگی نشانی‌های محل سکونت و محل کار و شماره‌های تلفن از شمول تعریف اطلاعات شخصی خارج می‌باشد.
 (۵) اطلاعات شخصی حساس: اطلاعات راجع به وضعیت زندگی جنسی، اعتقادات (اعم از فلسفی مذهبی و سیاسی) عضویت در احزاب یا تشکلهای صنفی و وضعیت نژادی، قومی و قبیله‌ای افراد است.

(۶) دسترسی به اطلاعات: اعم است از مشاهده سند یا هر وسیله یا چیز دیگری که اطلاعات در آن ثبت یا ذخیره شده است و اطلاع از محتوای آن از طریق مطالعه یا استنساخ یا تکثیر تمام یا برخی قسمت‌ها و یا با تهیه یک رونوشت کامل از آن.

(۷) ارتباطات: اعم از ارتباطات کلامی- حضوری و کتبی، الکترونیکی، سیمی و غیره است که به وسیله آن هرگونه مکالمه و یا انتقال پیام در اشکال کلامی حضوری، مکتوب، داده متن، تصویر، صدا، علائم و نشانه‌ها و یا در یک شکل ترکیبی از آنها انجام می‌گیرد.

(۸) پایش: عبارت است از کسب اطلاعات از طریق مختلف: مخفی یا آشکار و با وسیله یا بی‌وسیله، اعم از آن که اعمال و رفتار، گفتار و نوشتار مورد پایش ضبط یا ذخیره شود یا نشود.

(۹) رهگیری: دستیابی به محتوای ارتباطات کلامی، حضوری یا کتبی یا الکترونیکی یا سیمی با استفاده از هر نوع وسیله الکترونیکی، مکانیکی یا سایر وسایل مشابه بدون اطلاع برقرار کننده ارتباط نظیر بازرسی، شنود و ضبط ارتباطات.

(۱۰) افشاء انتشار، مخابره، انتقال و به طور کلی هر گونه ابراز و ارائه اطلاعات راجع به حریم خصوصی یک شخص به هر شخص غیر از صاحب اطلاعات.

(۱۱) مؤسسات عمومی: کلیه وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها، مؤسسات و شرکتهای دولتی، مؤسسات و نهادهای عمومی غیر دولتی، نیروهای مسلح و قوه قضائیه، کلیه دستگاهها، شرکت و نهادهایی که به نحوی از انحاء از بودجه عمومی استفاده می‌نماید و کلیه دستگاههایی که شمول قوانین و مقررات عمومی نسبت به آنها مستلزم ذکر یا تصریح نام است.

فصل دوم - حریم خصوصی جسمانی

ماده ۳- کرامت انسانی و حقوق و آزادیهای ملازم با آن مصون از تعرض است. هیچ کس را نمی‌توان قبل از دستگیری یا پس از آن مورد بازرسی و تفتیش قرار داد، مگر بر طبق قانون.

مبحث اول - بازرسی بدنی از روی لباس

ماده ۴- ضابطان دادگستری در انجام وظایف خود می‌توانند افرادی را که بر اساس امارات و قرائن مظنون به ارتکاب جرم یا مشارکت یا معاونت و یا تبانی برای ارتکاب جرم هستند متوقف ساخته و اوراق هویت آنها را مطالعه و بازبینی فردی نمایند. و آنها را در ارتباط با ظن ایجاد شده، مورد پرسش قرار دهند.

ماده ۵- ضابطان دادگستری می‌توانند در صورت دستگیری قانونی یک فرد وی را در محل دستگیری یا مقر سازمانی مربوط با توجه به یکی از اهداف زیر از روی لباس مورد بازرسی بدنی قرار دهند.

(۱) برای جلوگیری از استفاده سلاح یا وسایل خطرناکی که ممکن است توسط شخص دستگیر شده علیه آنها یا دیگران مورد استفاده قرار گیرد.

- (۲) برای کشف و ضبط مواد مخدر یا ادله جرم یا اشیاء مورد استفاده برای ارتکاب جرم یا اشیاء حاصل از ارتکاب جرم.
- ماده ۶- ضابطان دادگستری در اجرای ماده فوق، با رعایت اصول امنیتی مربوط به بند (۱) آن، باید به ترتیب زیر عمل کنند:
- (۱) از دستگیر شده بخواهند که هر چه در جیبهای خود دارد یا در لباسش جاسازی کرده خالی کند.
- (۲) کیف جیبی یا ساک و سایر وسایل همراه او را مورد بازرسی قرار دهند.
- (۳) در صورتی که اقدامات فوق عرفاً کافی یا موثر نباشد فرد دستگیر شده را از روی لباس بازرسی بدنی نمایند.
- ماده ۷- بازرسیهای بدنی افراد در اماکنی که برای محافظت از آنها به موجب مصوبه هیأت وزیران یا شورای امنیت کشور ضریب امنیتی بالا لازم است حتی المقدور به طور نامحسوس و در حدود متعارف مجاز می باشد.
- تبصره- هیأت وزیران مکلف است ظرف شش ماه پس از تصویب این قانون فهرست اماکن عمومی را که ضریب امنیتی بالا لازم دارند مشخص کند.

مبحث دوم- بازرسی بدنی با درآوردن لباس

- ماده ۸- بازرسی بدنی با درآوردن لباس در خصوص افراد مظنون به ارتکاب جرم یا متهم یا مجنی علیه، تنها در موارد زیر مجاز است:
- (۱) بنابه دستور مرجع صالح قضایی برای کشف جرم یا کشف یا تأمین دلیل و ضمن صدور قرار مبنی بر بازرسی بدنی.
- (۲) وجود ظن قوی مبنی بر اینکه اگر از این بازرسی استفاده نشود ادله جرم از روی بدن مظنون، متهم یا مجنی علیه محو شده و بدون آن ادله، اثبات جرم عرفاً غیر ممکن یا بسیار دشوار خواهد بود.

مبحث سوم- تفتیش اندامهای داخلی انسان

- ماده ۹- تفتیش اندامهای داخلی انسان (موضوع مواد این بند) ممنوع است و مرجع صالح قضایی تنها در صورتی مجاز به صدور قرار معاینه اندامهای داخلی افراد

می‌باشد که ظن قوی وجود داشته باشد که نتیجه این معاینه می‌تواند به اثبات ارتکاب جرم یا اثبات میزان صدمات و تعیین دیه و زیان مورد مطالبه کمک نماید. تبصره ۱- بازرسی ظاهری مجاری دهان، بینی و گوش تفتیش اندامهای داخلی محسوب نمی‌شود.

تبصره ۲- اخذ خون از افراد به عنوان تحصیل دلیل اثبات جرم، تابع احکام پیش‌بینی شده برای تفتیش اندامهای داخلی است و در سایر موارد تابع احکام خود می‌باشد.

تبصره ۳- تفتیش داخل مجاری تناسلی مشمول این ماده و موارد بعد می‌باشد. ماده ۱۰- تفتیش اندامهای داخلی انسان باید با استفاده از رویه‌های مقبول پزشکی توسط پزشک متخصص و حتی المقدور توسط متخصصان امور پزشکی صورت گیرد و فقط در صورتی می‌توان از آن استفاده کرد که بکارگیری روش قانونی دیگری امکان‌پذیر یا مؤثر نباشد.

ماده ۱۱- انجام هرگونه عمل جراحی برای خارج ساختن ادله جرم از بدن افراد، خوراندن هرگونه مواد مسهل یا ملین که منجر به شستشوی معده و روده‌ها شود تنها با رعایت مواد (۹) و (۱۰) این قانون و تأیید پزشک متخصص در صورتی مجاز است که استفاده از روشهای کم‌خطرتر ممکن نباشد.

ماده ۱۲- چنانچه مظنون یا متهم در برابر تفتیش اندامهای داخلی مقاومت کند، ضابطان دادگستری می‌تواند تنها تا حدی که به طور متعارف ضرورت داشته و منجر به ضرب و جرح و ایراد صدمه روحی نشود اقدامات لازم برای خنثی کردن مقاومت او به عمل آورند.

مبحث چهارم- مقررات مشترک

ماده ۱۳- بازرسی بدنی افراد باید در مورد مردان توسط مرد و در مورد زنان توسط زن به عمل آید.

ماده ۱۴- محلی که بازرسی یا تفتیش بدنی یا معاینه به عمل می‌آید باید با استفاده از وسایل و تدابیر مناسب از دید سایر افراد پوشیده باشد.

ماده ۱۵- متعارف بودن بازرسیهای بدنی و تفتیش اندامهای داخلی با توجه به عوامل زیر تعیین می‌شود:

- (۱) دلایلی که به استناد آنها بازرسی یا تفتیش صورت گرفته است.
- (۲) روشی که بازرسی یا تفتیش با استفاده از آنها انجام شده است.
- (۳) مکانی که بازرسی یا تفتیش در آنجا صورت گرفته است.
- (۴) قلمرو کیفی و کمی بازرسی یا تفتیش
- (۵) ماهیت و شدت جرمی که با استناد به آن، یا تفتیش صورت گرفته است.
- (۶) سوابق فرد مورد بازرسی یا تفتیش و محکومیت قبلی وی به دلیل حمل سلاح یا مواد مخدر.

فصل سوم- حریم خصوصی اماکن و منازل

ماده ۱۶- منازل و اماکن خصوصی مصون از تعرضند. هیچ کس نمی‌تواند وارد منزل یا مکان خصوصی دیگری شود یا هر نوع وسیله پایش در آنجا قرار دهد مگر با رضایت متصرف قانونی یا با مجوز قضایی.

ماده ۱۷- مجوز ورود به امکان خصوصی و منازل، تنها در صورت وجود ظن قوی بر ضرورت آن (از قبیل جلوگیری از وقوع جرم یا کشف متهم، آلات، ادوات و ادله جرم و یا جلوگیری از معدوم شدن ادله مربوط) و عدم امکان تحقق اهداف یاد شده از سایر طرق قانونی، به صورت موردی صادر خواهد شد.

ماده ۱۸- چنانچه ضابطان در اجرای دستور مقام قضایی وارد مکان خصوصی یا منزل شوند مکلفند در چارچوب مجوز صادره عمل کنند عدول از آن نقض حریم خصوصی محسوب می‌گردد.

ماده ۱۹- ضابطان به هنگام ورود به امکان خصوصی و منازل باید اوراق هویت خود را نشان دهند و اصل مجوز مقام قضایی را به همراه داشته باشد.

ماده ۲۰- سایر احکام ورود به حریم منازل و اماکن خصوصی، تابع مقررات قانون آئین دادرسی دادگاههای عمومی و انقلاب (در امور کیفری) در خصوص تفتیش و بازرسی منازل و کشف آلات و ادوات جرم می‌باشد.

ماده ۲۱- مجوزی که برای ورود به اماکن خصوصی و منازل صادر می شود در موارد زیر بلا اثر می گردد :

(۱) یک بار اجرا شده باشد.

(۲) شخص صادر کننده مجوز یا مقام صلاحیتدار دیگری آن را لغو کرده باشد.

(۳) از تاریخ صدور آن پانزده روز گذشته باشد ولی اجرا نشده باشد.

(۴) هدفی که به خاطر آن مجوز صادر شده است منتفی گردیده باشد.

ماده ۲۲- بازرسی و یا تفتیش اطلاعاتی که در هر نوع منبع اطلاعاتی افراد ذخیره شده است تابع مقررات حاکم بر بازرسی و تفتیش اماکن خصوصی و منازل خواهد بود.

فصل چهارم - حریم خصوصی در محل کار

ماده ۲۳- مدیران و کارفرمایان مجاز به استفاده از نظارت‌های الکترونیکی نیستند. مگر آن که مبنای دلایل متعارف، ظن قوی مبنی بر ارتکاب فعالیت‌های مجرمانه در ارتباط با محیط کار از قبیل سرقت یا تخریب اموال محل کار یا سوء استفاده از اموال محل کار وجود داشته باشد.

تبصره ۱- استفاده از نظارت الکترونیکی در محل کار در صورتی مجاز است که روش‌های دیگری برای تأمین مقاصد این ماده در دسترس نباشد.

تبصره ۲- منظور از نظارت الکترونیکی در این قانون اعم است از نظارت‌های قابل ذخیره و بدون ذخیره.

ماده ۲۴- در اجرای ماده فوق مدیر کارفرما باید از اقدام به نظارت، دلایل آن، زمان نظارت، اشخاص، پستها و مکانهای مورد نظر، روشها و وسایل به کار رفته برای نظارت و اطلاعاتی که قرار است درباره آن نظارت شود را کتباً به اطلاع آنها برساند. افرادی که نسبت به این امر اعتراضی داشته باشند می‌توانند اعتراض خود را به مقامات موضوع ماده ۲۶ این قانون ارائه نمایند.

ماده ۲۵- تجهیزات تصویر برداری که به قصد نظارت الکترونیکی به کار می‌رود باید کاملاً قابل رؤیت باشد و همچنین در محلی که نظارت در آنجا صورت می‌گیرد علائمی به کار رفته است که به کارکنان، مستخدمان و ارباب رجوع توجه دهد که

محل مذکور تحت نظارت الکترونیکی قرار دارد شنود و ضبط اصوات تابع مقررات مربوط به فصل ششم این قانون خواهد بود.

ماده ۲۶- تأیید نظارت الکترونیکی در دستگاههای دولتی و عمومی باید توسط بالاترین مقام سازمانی مربوط و در شرکتها و کارگاههای خصوصی توسط وزارت کار و امور اجتماعی و بر طبق آئین نامه‌ای مشتمل بر زمان و مکان و شیوه و وسایل نظارت و فعالیت مورد نظارت که به تصویب هیأت وزیران می‌رسد، صورت گیرد.

ماده ۲۷- اطلاعات ذخیره شده در فیلمها و نوارها و نظایر آن ظرف حداکثر شش ماه پس از تاریخ ذخیره باید معدوم شوند.

تبصره- چگونگی نظارت بر ضبط و نگهداری و نحوه معدوم ساختن اطلاعات ذخیره شده به موجب آئین نامه‌ای خواهد بود که با رعایت این قانون و بنا به پیشنهاد وزارتخانه های کشور، کار و امور اجتماعی و صنایع و معادن به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

فصل پنجم- حریم خصوصی اطلاعات

مبحث اول- جمع‌آوری اطلاعات شخصی و نحوه استفاده و دسترسی به آنها

ماده ۲۸- کلیه مؤسسات عمومی و مؤسسات خصوصی که خدمات عمومی ارائه میدهند نباید اطلاعات شخصی افراد را جمع‌آوری کنند مگر این که آن اطلاعات برای انجام وظایف و فعالیتهای قانونی سازمانی آنها بطور متعارف ضرورت داشته باشد.

تبصره ۱- اطلاعات شخصی حساس تابع ماده ۳۹ این قانون می‌باشد.

تبصره ۲- جمع‌آوری اطلاعات شخصی باید تا آنجا که مقدور و معقول می‌باشد از خود اشخاص صورت گیرد و استفاده از وسایل و روشهای غیر قانونی و غیر متعارف در این امر ممنوع است.

ماده ۲۹- مؤسسات مورد اشاره در این بند باید هنگام جمع آوری اطلاعات شخصی افراد موارد زیر را کتباً به اطلاع آنان برسانند.

- (۱) آزادی افراد در ارائه اطلاعات یا ملزم بودن قانونی آنان به ارائه آنها.
- (۲) هویت مؤسسه جمع آوری کننده اطلاعات و چگونگی تماس با آن.
- (۳) هر نوع قانونی که جمع آوری اطلاعات خاص را لازم می شمارد.
- (۴) امکان یا عدم امکان دسترسی خود فرد به اطلاعات جمع آوری شده.
- (۵) اهداف و مقاصدی که اطلاعات به خاطر آنها جمع آوری گردیده است.
- (۶) اشخاصی که مؤسسات مذکور اطلاعات را برای آنها افشا خواهند کرد.
- (۷) نتایجی که عدم ارائه اطلاعات ممکن است برای فرد داشته باشد.

ماده ۳۰- چنانچه جمع آوری اطلاعات شخصی افراد از طریق پرسش از اشخاص دیگر انجام گیرد، علاوه بر لزوم رعایت مفاد بندهای مذکور در ماده قبل، موارد زیر نیز باید رعایت شود.

- (۱) اخذ اطلاعات، کتبی باشد.
- (۲) محقق صریحاً به پرسش شونده اعلام نماید که از طرف تحقیق شونده مأذون است.

(۳) نتایج عدم ارائه اطلاعات و یا ارائه اطلاعات کذب به او تفهیم گردد.

ماده ۳۱- مؤسسات یاد شده باید اطلاعات شخصی افراد را فقط برای هدف اولیه جمع آوری آنها به کار برند و نمی توانند جهت اهداف و مقاصد دیگری از آنها استفاده کنند یا آنها را در اختیار سایرین قرار دهند، مگر این که:

- (۱) طبق قانون، استفاده یا در اختیار دیگران قراردادن لازم یا مجاز باشد.
- (۲) هدف ثانوی با هدف و قصد اولیه جمع آوری اطلاعات کاملاً مرتبط باشد.
- (۳) افراد به استفاده از آن اطلاعات یا افشای آنها رضایت داده باشند.

تبصره- ممنوعیت موضوع این ماده شامل کلیه افرادی که به نحوی از انحاء به اطلاعات مزبور دسترسی دارند یا آنها مطلع شده اند نیز می گردد و اعمال اختیارات فوق تنها از سوی مؤسسات مزبور مجاز است.

ماده ۳۲- چنانچه یک مؤسسه، اطلاعات شخصی را طبق ماده فوق مورد استفاده یا در اختیار دیگران قرار دهد باید مراتب را در پرونده مربوط منعکس کند.

ماده ۳۳- پس از جمع‌آوری اطلاعات شخصی، مؤسسات باید برای حمایت از اطلاعات جمع‌آوری شده و به منظور جلوگیری از سوء استفاده از آنها، گم شدن آنها، دسترسی غیر مجاز به آنها و تغییر یا افشای آنها تدابیری ضروری اتخاذ کنند.

ماده ۳۴- مؤسسات مورد اشاره باید صریحاً اصول حاکم بر مدیریت اطلاعات شخصی نظیر نوع اطلاعات شخصی‌ای که نگهداری می‌کنند، مقاصد و اهدافی که اطلاعات به خاطر آنها نگهداری می‌شوند، چگونگی جمع‌آوری اطلاعات شخصی و نگهداری آنها و استفاده و در اختیار قرار دادن آنها در یک سند بیان کرده و این سند را در دسترس افراد ذی نفع قرار دهند.

ماده ۳۵- افرادی که اطلاعات شخصی آنها در مؤسسات مشمول این قانون نگهداری می‌شود حق دسترسی به اطلاعات مذکور را به نحو منظور نظر خود دارند و مؤسسه مکلف به اجابت در خواست آنها می‌باشد. مگر در موارد زیر:

(۱) دسترسی به اطلاعات، تهدید جدی و قریب الوقوع نسبت به حیات یا سلامتی افراد ایجاد کند.

(۲) دسترسی به اطلاعات طبق قانون ممنوع باشد.

(۳) فراهم آوردن امکان دسترسی به ظن قوی به کشف، تحقیق، تعقیب و رسیدگی به جرائم و مجازات مجرمان لطمه بزند.

تبصره- دسترسی به اطلاعات شخصی، رایگان بوده و نسخه برداری از آن با هزینه متعارف مجاز خواهد بود.

ماده ۳۶- اگر فرد اثبات کند اطلاعات شخصی جمع‌آوری شده مربوط به او نادرست یا ناقص بوده یا به روز نیست، مؤسسه دارنده اطلاعات باید حسب مورد اصلاحات لازم را انجام داده و اطلاعات جدید را اضافه نماید.

ماده ۳۷- اگر فرد و مؤسسه درباره صحت و کامل و به روز بودن اطلاعات شخصی جمع‌آوری شده در مؤسسه، اختلاف نظر داشته باشند فرد می‌تواند از مؤسسه بخواهد تا ادعای وی مبنی بر عدم صحت و کامل و به روز نبودن اطلاعات جمع‌آوری شده راجع شده راجع به وی در پرونده او منعکس شود. چنانچه اطلاعات شخصی وی در اختیار دیگر مؤسسات قرار گیرد اعتراض فرد نیز باید به آن مؤسسات منعکس شود.

- ماده ۳۸- اگر فردی، متقاضی دسترسی به اطلاعات شخصی خود یا اصلاح یا به روز کردن آنها باشد، مؤسسه‌ای که اطلاعات را ذخیره می‌کند باید:
- (۱) امکان دسترسی لازم را فراهم کرده یا دلایل رد آن را کتباً ارائه دهد.
 - (۲) اطلاعات شخصی را اصلاح یا به روز کرده یا دلایل موجه و قانع کننده امتناع از اصلاح یا به روز کردن آن اطلاعات را کتباً ارائه دهد.
 - (۳) دلایل تأخیر در پاسخگویی به درخواست دسترسی به اطلاعات شخصی خود یا اصلاح یا به روز کردن آنها را ظرف حداکثر سی روز از زمان درخواست کتباً ارائه دهد.
- تبصره- در موارد مذکور در این ماده، متقاضی می‌تواند از تصمیمی که مؤسسه مربوط نسبت به رد درخواست او اتخاذ می‌کند به مرجع ذیصلاح اعتراض نماید.
- ماده ۳۹- مؤسسات یاد شده نباید اطلاعات شخصی حساس مربوط به افراد را جمع‌آوری نموده یا مورد استفاده قرار دهند مگر در موارد زیر:
- (۱) آن افراد رضایت داده باشند.
 - (۲) جمع‌آوری یا استفاده صریحاً طبق قانون مجاز باشد.
 - (۳) جمع‌آوری یا استفاده به طور متعارف برای جلوگیری از یک تهدید شدید قریب‌الوقوع نسبت به حیات یا سلامتی فرد و یا جامعه یا کاهش این تهدید ضروری باشد.
 - (۴) جمع‌آوری یا استفاده برای تحقیق یا تحلیل آماری راجع به خدمات رفاهی یا آموزشی که از بودجه‌های دولتی استفاده می‌کنند ضروری باشد.
 - (۵) اطلاعات جمع‌آوری شده مربوط به اصل و نسب نژادی یا قومی که فرد بوده و به منظور کمک به خدمات رفاهی و آموزشی برخوردار از هزینه‌های دولتی جمع‌آوری شده باشد.
- تبصره- در اجرای بندهای (۴) و (۵)، نام و مشخصات شناسنامه‌ای و سایر مشخصاتی که به هر ترتیب منجر به شناسایی افراد می‌گردد نباید سؤال شود.

مبحث دوم- اطلاعات شخصی در فعالیتهای رسانه‌ای

ماده ۴۰- افشای امور خصوصی افراد در رسانه‌های همگانی ممنوع است مگر به شرح مقرر در قانون.

ماده ۴۱- استفاده از نام، شباهت تصویری و صوتی افراد در رسانه‌های همگانی برای مقاصد تبلیغاتی، خرید و فروش هر نوع کالا و خدمات و یا به هر طریق دیگر به قصد کسب سود، بدون رضایت آنان و با اجتماع شرایط زیر ممنوع است:

(۱) در جریان استفاده از نام یا شباهت تصویری و صوتی آن فرد، وی برای مخاطبان رسانه شناخته شده یا قابل شناسایی باشد.

(۲) نام او به گونه‌ای ضمیمه کالا یا خدمات شده باشد که وی را برای کل جامعه یا اجتماعی که وی در آن زندگی می‌کند قابل شناسایی قرار دهد.

ماده ۴۲- انتشار یا پخش تصویر یا صوت افراد که در حالت‌های غیر متعارف آنها تهیه شده و قصد تهیه کننده یا ناشر یا پخش کننده صرفاً لطمه زدن به شهرت، اعتبار یا حیثیت اجتماعی یک فرد باشد ممنوع است.

ماده ۴۳- انتشار نام، تصویر و سایر جزئیات زندگی (نظیر شغل، سمت، محل سکونت و غیره) اشخاصی که اقدام به خودکشی کرده‌اند در رسانه‌های همگانی ممنوع است مگر با اجازه خود آنان یا نماینده یا قائم مقام آنان و یا به حکم مقام قضایی و یا قوانین خاص دیگر.

ماده ۴۴- انتشار نام، تصویر و سایر جزئیات زندگی (نظیر شغل، سمت، محل سکونت و غیره) اشخاصی که در نتیجه وقوع حوادث یا بلایای طبیعی یا مصنوعی دچار آسیب‌های ناخوشایند جسمی یا روانی شده‌اند در رسانه‌های همگانی در صورتی که انتظار متعارف نسبت به عدم انتشار آنها وجود داشته باشد ممنوع است مگر با اجازه خود آنان، نماینده یا قائم مقام آنان.

ماده ۴۵- هویت و تصویر و محل سکونت و محل کار کودکان و زنانی که قربانی سوء استفاده‌ها یا جرائم جنسی واقع شده‌اند نباید در رسانه‌های همگانی منتشر یا پخش شود.

ماده ۴۶- افشای هویت منابعی که با شرط «عدم افشای نام خود» حاضر شده‌اند اطلاعاتی را در اختیار رسانه‌ها قرار دهند بدون رضایت صریح آنان ممنوع است، مسئولیت اعلان و انتشار اطلاعات با رسانه مربوط می‌باشد.

ماده ۴۷- ورود عوامل رسانه‌های همگانی به جلساتی که به صورت غیر علنی تشکیل شود و نیز انتشار اخبار این قبیل جلسات بدون رضایت مسئول آن جلسه ممنوع است.

ماده ۴۸- فیلمبرداری یا تصویر برداری از افراد و انتشار یا پخش تصویر یا صدای آنها به استثنای مقامات دولتی و عمومی و نیز ساخت و انتشار یا پخش آثار غیر مجاز اشتقاقی (ناشی از میکس و مونتاژ و نظائر آن) در رسانه‌های همگانی، بدون رضایت صاحبان تصاویر یا صوت یا اثر ممنوع است.

تبصره ۱- «مقامات دولتی یا عمومی» موضوع این ماده افرادی هستند که از وظایف و اختیارات اساسی برخوردار بوده و نقش بسیار مهمی در اداره مسائل عمومی و یا در اداره حوادث مملکتی دارند و اعمال آنها مستقیماً با منافع عمومی در ارتباط است و یا در دید عمومی واجد چنین نقش حساسی به شمار می‌آیند. رهبر، رؤسای قوای سه گانه و وزراء از جمله این اشخاصند.

تبصره ۲- استودیوهای عکاسی و فیلمبرداری مکلفند عکسها و فیلمهای شخصی یا خانوادگی متقاضیان را تنها به تعداد خواسته شده و با رعایت شرایط تهیه شده توسط متقاضی تکثیر کرده و پس از تکثیر نگاتیو عکسها و فیلم اصلی را به صاحب آن عودت دهند.

ماده ۴۹- فیلمبرداری یا تصویر برداری رسانه‌های همگانی از مشترکات عمومی اماکن تحت تصرف اشخاص حقوقی حقوق عمومی آزاد است. فیلمبرداری یا عکسبرداری از درون اماکن یا نهادهای مذکور باید با اطلاع قلبی مقامات ذی صلاح انجام گیرد.

تبصره- فیلمبرداری یا تصویر برداری رسانه‌های همگانی از اماکن عمومی دارای حساسیت‌های خاص نظیر مراکز نظامی و امنیتی تابع قوانین و مقررات خاص آنها است.

ماده ۵۰- به هنگام فیلمبرداری یا تصویر برداری در ادارات، موسسات و سازمانهایی که قبلاً از مسولان ذی صلاح آنها اجازه لازم اخذ شده است اخذ رضایت کارمندان آنجا یا افرادی که در آنجا تردد می‌کنند و به نحو اتفاقی و جزئی در معرض فیلمبرداری قرار می‌گیرند ضروری نیست مگر آنکه مکان مذکور در

زمره مکانهای عرفاً حساس مثل بیمارستانها، زندانها، کلانتریها و تیمارستانها باشد که در این صورت کسب رضایت افراد مذکور یا اولیاء و سرپرستان قانونی آنها لازم است.

تبصره- فیلمبرداری یا تصویر برداری موضوع صدر این ماده باید قبلاً به اطلاع کارکنان و مستخدمان اداره، مؤسسه یا سازمانی که در آنجا فیلمبرداری و تصویر برداری به عمل می‌آید رسیده باشد.

ماده ۵۱- فیلمبرداری یا تصویر برداری رسانه‌های همگانی از افراد کمتر از ۱۸ سال و مجانین و انتشار یا پخش آنها بدون اجازه ولی یا قیم آنان ممنوع است.

ماده ۵۲- چنانچه از حوادثی که در اماکن عمومی رخ می‌دهد فیلمبرداری یا تصویر برداری به عمل آید رسانه مربوط در صورتی می‌تواند رضایت افرادی که از آنها فیلمبرداری یا تصویر برداری به عمل آمده تصاویر یا اعمال و گفتار آنها را پخش یا منتشر کند که به طور متعارف اطمینان حاصل کند آن موارد کاملاً خارج از حریم خصوصی قرار دارند.

ماده ۵۳- فیلمبرداری یا تصویربرداری رسانه‌ها از افرادی که در یک جمع یا اجتماع خصوصی حضور دارند بدون رضایت آن افراد ممنوع است. رسانه‌های همگانی می‌توانند از افرادی که در یک جمع یا اجتماع عمومی شرکت دارند بدون رضایت قبلی آنها فیلمبرداری یا تصویر برداری کنند مگر این که:

(۱) فرد خاصی صریحاً مخالفت خود را با این عمل اعلام کرده باشد یا حضور آن فرد در جمع یا اجتماع به گونه‌ای باشد که انتظار متعارف داشته باشد تصویر وی در آن جمع یا اجتماع بدون رضایتش منتشر یا پخش نشود.

(۲) هویت صاحب تصویر با ذکر نام یا مشخصات او معرفی شده باشد یا حضور وی در آن تصویر به نحوی برجسته شده باشد که وی را عمداً به دیگران معرفی کند.

(۳) رسانه به قصد بهره‌برداری از نام یا شهرت صاحب تصویر آن را منتشر یا پخش کند.

تبصره- مقامات دولتی و عمومی مذکور در تبصره (۱) ماده (۴۸) این قانون از شمول این ماده مستثنی می‌باشند.

ماده ۵۴- به هنگامی که برای تهیه یک برنامه سرگرمی از دوربینهای مخفی استفاده می‌شود پس از ضبط صحنه‌های مورد نظر باید پیش از پخش رضایت افرادی را که موضوع فیلمبرداری قرار گرفته‌اند جهت پخش اخذ شود. در صورت عدم رضایت، پخش مطالب مذکور ممنوع می‌باشد.

فصل ششم- حریم خصوصی ارتباطات

ماده ۵۵- حریم خصوصی ارتباطات مصون از تعرض است و هیچ کس حق رهگیری آن را ندارند مگر به موجب قانون.

مبحث اول- ارتباط پستی

ماده ۵۶- باز کردن، ضبط، بازرسی، تفتیش، ملاحظه و قرائت نامه‌ها و سایر مرسولات پستی به هر نحو ممنوع است، مگر بر طبق این قانون.

ماده ۵۷- هرگاه کارشناسان وزارت اطلاعات بر مبنای ظن قوی تشخیص دهند که باز کردن ضبط، بازرسی و تفتیش نامه‌ها و سایر مرسولات پستی برای صیانت از امنیت ملی ضروری است یا در جرایمی که مجازات آنها قصاص نفس یا عضو یا اعدام یا حبس ابد یا مجازات قانونی آنها حبس بالای ده سال می‌باشد به کشف ادله جرم در حال ارتکاب یا ارتکاب یافته کمک خواهد کرد، اختیار دارند با مجوز کتبی قاضی ویژه منصوب رئیس قوه قضاییه نسبت به باز کردن ضبط، بازرسی، تفتیش و ملاحظه مرسولات اقدام نمایند.

تبصره- رئیس قوه قضاییه، قاضی ویژه را از میان قضات آشنا به مسائل امنیتی انتخاب می‌کند.

ماده ۵۸- چنانچه مأموران وزارت اطلاعات بر مبنای ظن قوی تشخیص دهند که در بسته پستی مواد مخدر، مواد سمی یا میکروبی خطرناک، اسلحه گرم، مواد محترقه، خطرناک و مواد منفجره وجود دارد، باید محموله پستی را توقیف کرده و حسب مورد نسبت به ایمن سازی و یا خنثی سازی آن از طریق مراجع مربوط اقدامات لازم را معمول داشته و موضوع را با فوریت ظرف حداکثر بیست و چهار

ساعت به مقام قضایی موضوع ماده (۵۷) اطلاع دهند تا محموله توقیف شده در اختیار آنها قرار گیرد.

ماده ۵۹- چنانچه مشخصات گیرنده و فرستنده به صورت خوانا یا قابل تشخیص در روی نامه یا بسته پستی قید نشده باشد و تحویل نامه یا بسته پستی به گیرنده یا باز پس دادن آن به فرستنده مقدور نباشد، مأموران پست می‌توانند برای کشف مشخصات گیرنده یا فرستنده و تعیین تکلیف در مورد نامه یا بسته پستی سرگردان آن را باز کنند.

مبحث دوم- ارتباطات از راه دور و ارتباطات کلامی- حضوری

ماده ۶۰- رهگیری ارتباطات از راه دور (نظیر ارتباطات از طریق تلفن، تلگراف، تلکس، فکس، انواع بی‌سیم و سایر وسایل) و پایش ارتباطات کلامی- حضوری افراد ممنوع است مگر با رعایت این قانون.

ماده ۶۱- در صورتی که مقام صلاحیتدار قضایی موضوع ماده (۵۷) این قانون بنابه درخواست وزارت اطلاعات و سایر مراجع ذی صلاح در محدوده وظایف قانونی خود و در مورد جرائم مذکور در ماده (۵۷) این قانون بر مبنای ظن قوی تشخیص دهد که رهگیری ارتباطات از راه دور یا ارتباطات کلامی- حضوری به جلوگیری از وقوع جرائم مذکور، کشف ادله جرائم مذکور در حال وقوع یا واقع شده کمک مؤثر خواهد کرد اختیار دارد مجوز کتبی رهگیری با اوصاف زیر را صادر کند:

- (۱) مشخصات شخص یا اشخاصی که باید ارتباطاتشان رهگیری شود.
- (۲) مشخصات دقیق شخص یا سازمانی که باید ارتباطات مورد نظر را رهگیری کند.

(۳) مدت زمان اعتبار مجوز رهگیری.

(۴) موضوعی که باید اطلاعات راجع به آن رهگیری تحصیل شود.

(۵) استفاده کنندگان از اطلاعات تحصیل شده.

تبصره ۱- مرجع رهگیری کننده باید پس از اتمام رهگیری گزارش اقدامات خود را به مقام قضایی صادر کننده قرار ارائه نماید.

تبصره ۲- سازوکار اجرایی، ضرورت تمرکز فنی، تشخیص مراجع ذی صلاح مذکور در این ماده در چارچوب سیاستهای امنیتی و دفاعی شورای عالی امنیت ملی به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

ماده ۶۲- هرگونه افشای اطلاعات حاصل از رهگیریهای قانونی به اشخاص و مراجع غیر قانونی جرم تلقی شده و افشاء کننده به مجازات مربوط محکوم می‌شود.

ماده ۶۳- ارائه دهندگان خدمات ارتباط پستی یا از راه دور و کارمندان و کارگران و متخصصان فنی آنان که در اجرای ماده فوق با مأموران دولت همکاری می‌کنند حق افشای وسایل به کار رفته برای رهگیری، ارتباطات رهگیری شده و اطلاعات جمع‌آوری گردیده را ندارند.

ماده ۶۴- شرکت مخابرات مجاز است به تقاضای کتبی مالک یا متصرف قانونی تلفن برای کشف مزاحمت‌های تلفنی، تلفن وی را رهگیری کند.

مبحث سوم- ارتباط اینترنتی

ماده ۶۵- شنود، ضبط، ذخیره یا دیگر انواع رهگیری ارتباطات خصوصی اینترنتی اشخاص بدون رضایت آنها مجاز نیست. مگر آن که ماده (۶۱) این قانون و شرایط پیش بینی شده در آن رعایت شود.

تبصره- منظور از «ارتباط خصوصی اینترنتی» هر نوع ارتباطی است که اصل ساز آن (برقرار کننده ارتباط) در ایران است یا پیام خود را به دریافت کننده معینی در ایران ارسال کرده و انتظار متعارف دارد تا پیام مذکور تنها توسط شخص مورد نظر او دریافت شود. پست الکترونیکی، مکالمه تلفنی اینترنتی و سایر ارتباط اینترنتی که تنها با استفاده از سوی کاربران رابط باشد، نقض حریم خصوصی محسوب نمی‌شود.

ماده ۶۶- ارائه دهندگان خدمات عمومی ارتباطات اینترنتی باید کلیه تدابیر فنی و اداری را برای تأمین امنیت خدمات خود فراهم آورند.

ماده ۶۷- دائر کنندگان نقطه تماس بین المللی و رساها (ارائه دهندگان خدمات اینترنتی) باید اطلاعات مربوط به نحوه حفاظت از حریم خصوصی اطلاعات

و ارتباطات افراد در شبکه خود را در اختیار آنها قرار دهند. در صورتی که خطر خاصی امنیت شبکه را تهدید کند باید جهت رفع آن تهدید اقدام نموده و مشترکان خود را از آن آگاه نمایند. چنانچه خطر موجود از حیثه کنترل آنها خارج باشد به مشترکان خود راهنماییهای لازم را جهت اجتناب از آن خطر ارائه دهند.

ماده ۶۸- دایر کنندگان نقطه تماس بین المللی و رساها (ارائه دهندگان خدمات اینترنتی) موظفند مدت شش ماه سابقه ارتباطات اینترنتی مشترکان یا کاربرهای خود را با استفاده از وسایل فنی مناسب ذخیره کنند. دسترسی به سابقه ارتباطات اینترنتی تنها با حکم مقامات قضایی مجاز است. چنانچه پس از انقضای شش ماه، قراری از جانب مقامات قضایی دایر بر تمدید مدت نگهداری سابقه ارتباطات اینترنتی یک شخص حداکثر تا شش ماه دیگر، به دایر کنندگان نقطه تماس بین المللی و رساها ابلاغ نشود آنها باید پس از انقضای موعد یا مواعد مذکور کلیه سوابق ارتباطات را که ذخیره کرده‌اند از بین ببرند وگرنه به مجازات مقرر برای نقض حریم خصوصی ارتباطات در این قانون محکوم خواهند شد.

ماده ۶۹- هر کاربر اینترنت می‌تواند ارتباطات اینترنتی و اطلاعات ناشی از آنها را کد گذاری کرده و با رمز شخصی به آنها دسترسی داشته باشد. الزام شخص به افشای رمز مذکور و نیز الزام دایر کنندگان نقطه تماس بین المللی و رساها به افشای رمز عبور کاربران تنها با تصمیم مقام صلاحیتدار قضایی مجاز است.

ماده ۷۰- دایر کنندگان نقطه تماس بین المللی و رساها جز با رعایت مقررات مربوط به حریم خصوصی اطلاعات شخصی در این قانون، حق جمع‌آوری اطلاعات شخصی مشترکان، استفاده از آنها و افشای آنها را ندارند. متخلفان، به مجازات مقرر برای نقض حریم خصوصی اطلاعات شخصی موضوع ماده (۸۰) این قانون محکوم خواهند شد.

ماده ۷۱- ارسال پیامدهای ناخواسته به آدرسهای اینترنتی خصوصی اشخاص در صورت مخالفت آنها ممنوع است شخصی که پیامهای ناخواسته دریافت می‌کند می‌تواند از ارسال کننده درخواست نماید که ارسال پیام را قطع کند چنانچه تعداد پیامهای ناخواسته در ظرف یک هفته بیش از ده مورد شود دریافت کننده پیام می‌تواند مطابق مقررات حاکم بر مزاحمت‌های تلفنی با ارسال کننده برخورد نماید.

فصل هفتم - مسؤولیت‌های ناشی از نقض حریم خصوصی

ماده ۷۲- چنانچه در نتیجه نقض حریم خصوصی، خسارتهای مادی یا معنوی به اشخاص وارد شده باشد زیان دیده می‌تواند طبق قواعد مسؤولیت مدنی جبران کلیه خسارتهای خود را مطالبه کند.

ماده ۷۳- در صورتی که نقض حریم خصوصی در جریان باشد، ذی نفع می‌تواند مطابق مقررات مربوط به دادرسی فوری، توقف عملیاتی ناقص حریم خصوصی را از دادگاه صالح مطالبه نماید.

ماده ۷۴- هر کس مقررات این قانون در زمینه حریم خصوصی جسمانی را نقض کند به حبس از شش ماه تا سه سال محکوم خواهد شد. چنانچه مرتکب در زمره یکی از مقامات و مستخدمان و مأموران دولتی باشد علاوه بر مجازات یاد شده به انفصال از خدمت و محرومیت سه تا پنج سال از مشاغل دولتی نیز محکوم می‌گردد.

ماده ۷۵- هر کس مقررات این قانون را در زمینه جمع‌آوری، نگهداری و استفاده و افشای اطلاعات شخصی نقض کند به حبس از سه ماه تا یک سال محکوم خواهد شد. چنانچه مرتکب در زمره یکی از مقامات و مستخدمان و مأموران دولتی باشد علاوه بر مجازات یاد شده به انفصال از خدمت و محرومیت سه تا پنج سال از مشاغل دولتی نیز محکوم می‌گردد.

تبصره- حکم این ماده نافی ضوابط و مقررات قانون مطبوعاتی نمی‌باشد.

ماده ۷۶- مجازات نقض مقررات این قانون در زمینه حریم منازل و اماکن خصوصی، محل کار و ارتباطات همان است که در قانون مجازات اسلامی و سایر مقررات مربوط پیش‌بینی شده است.

ماده ۷۷- تعقیب کیفری جرائم ناشی از نقض حریم خصوصی تنها با شاکی خصوصی آغاز و باگذشت او موقوف خواهد شد.

ماده ۸۷- هرگاه در نتیجه نقض حریم خصوصی، اطلاعاتی درباره یک شخص جمع آوری شده باشد، اطلاعات مزبور در مراحل رسیدگی قضایی (اعم از مدنی و

کیفری) و نزد مقامات اداری، اجرایی و مؤسسات عمومی و خصوصی از عداد دلائل خارج است.

تبصره- ارائه اطلاعات مزبور صرفاً به مراجع قضایی و برای رفع اتهام، از شمول این ماده خارج است.

ماده ۷۹- نقض حریم خصوصی موضوع این قانون، با توجه به عوامل زیر احراز می-شود:

(۱) خصوصی یا عمومی بودن محلی که نقض حریم خصوصی در آنجا واقع شده است.

(۲) هدف از نقض حریم خصوصی.

(۳) استفاده از وسایل متعارف یا غیر متعارف برای نقض حریم خصوصی.

(۴) موقعیت شخصی که به حریم خصوصی او تجاوز شده است.

(۵) انجام رفتار یا اقداماتی که قبل یا بعد از نقض حریم خصوصی از جانب دارنده حریم که دال بر عدول جزیی یا کلی از حریم خصوصی او باشد.

(۶) وجود یا عدم وجود ارتباط خویشاوندی یا سایر علقه‌هایی که عرفاً بتوانند وجود زمینه قابل توجه برای نقض حریم خصوصی یک شخص را نشان دهد.

ماده ۸۰- قوانین و مقررات قبلی که در مقایسه با این قانون حمایت‌های بیشتری از حریم خصوصی به عمل آورده‌اند، همچنان به قوت خود باقی هستند.

سابقه

اصول بیست و دوم (۲۲) و بیست و پنجم (۲۵) قانون اساسی ایران

اصل ۲۲- حیثیت، جان، مال، حقوق و مسکن و شغل اشخاص از تعرض مصون است مگر در مواردی که قانون تجویز کند.

اصل ۲۵- بازرسی و نرساندن نامه‌ها، ضبط و فاش کردن مکالمات تلفنی، افشای مخابرات تلگرافی و تلکس، سانسور، عدم مخابره و نرساندن آنها، استراق سمع و هرگونه تجسس ممنوع است مگر به حکم قانون.

اظهارنظر کارشناسی مرکز پژوهشهای مجلس، درباره طرح «حمایت از حریم خصوصی» (شور اول)

مرداد ماه ۱۳۸۵

مقدمه

الف) اهمیت یافتن حمایت از حریم خصوصی در سالهای اخیر

در سالهای اخیر، تحولات در فناوریهای نوین سبب شده است که حتی اشخاص عادی با امکان دسترسی به بسیاری از وسایل پیشرفته به جمع‌آوری، ضبط و نگهداری حجم انبوهی از اطلاعات به حریم خصوصی افراد جامعه ممکن است کاملاً ناآگاه باشند که اطلاعات راجع به آنها توسط دیگران جمع‌آوری و نگهداری می‌شود. ممکن است در خانه یا در اماکن عمومی یا در محل کار، گفتار یا رفتار یک شخص به انحاء مختلف مورد نظارت سمعی یا بصری قرار گیرد.

امروزه، علاوه بر دولت که به موجب قانون و برای تأمین منافع عمومی، به طور علنی یا پنهانی، بر اعمال یا گفتار برخی از افراد جامعه نظارت می‌کند، افراد خصوصی و صاحبان بسیاری از مشاغل به دلایل متعددی متمایل به استفاده از وسایل فنی نظارت‌های سمعی و بصری هستند؛ به طوری که استفاده از تلویزیون-های مدار بسته و دوربین‌های ویدیویی در بانک‌ها و فروشگاه‌ها و اماکن کار به یک امر رایج تبدیل شده است.

همچنین در سالهای اخیر، تحولات مهمی در زمینه شکل و سرعت ارتباطات شخصی رخ داده است. پست الکترونیک این ظرفیت را دارد که جایگزین بسیاری از روش‌های خدمات پست سنتی و تلفن گردد. ولی استفاده از این شیوه جدید به

طور طبیعی در معرض رهگیری و نظارت دیگران قرار دارد. به طوری که شخص دیگری غیر از دریافت کننده پیام می‌تواند به آن پیام دسترسی پیدا کرده و از مفاد آن اطلاع یابد. اکنون، بسیار به ندرت می‌توان یک پایگاه اطلاع رسانی پیدا کرد که بتواند در برابر رمز گشایی‌های رایانه‌ای غیر قالب نفوذ باشد.

با توجه به آنچه گفته شد تردیدی باقی نمی‌ماند که حریم خصوصی در معرض تهدید جدی قرار دارد و باید با تدابیر حقوقی مناسب به حمایت از آن اقدام کرد. اکنون در بسیاری از عرصه‌ها، پیشرفت‌های تکنولوژیکی از حمایت‌های قانونی موجود در قبال حریم خصوصی سبقت گرفته‌اند. در چنین عرصه‌هایی یا هیچ حمایتی از حریم خصوصی وجود ندارد با این حمایت بسیار ضعیف است.

ب) وضعیت حمایت از حریم خصوصی در قوانین و مقررات فعلی کشور

در قانون اساسی ایران، اصل یا اصول خاصی که از حریم خصوصی تحت این عنوان حمایت کرده باشد وجود ندارد. اما در برخی اصول قانون اساسی با تأسی از اصول حقوقی اسلام، حمایت از حریم خصوصی مورد توجه قرار گرفته که از جمله می‌توان به اصول ۲۵، ۲۲، ۲۳ و ۳۹ اشاره کرد. در اصل ۲۲، حیثیت، جان، مال، حقوق، مسکن و شغل اشخاص مصون از تعرض اعلام شده است؛ در اصل ۲۳، تفتیش عقاید ممنوع شده؛ اصل ۲۵، بازرسی و نرساندن نامه‌ها، ضبط و فاش کردن مکالمات تلفنی، افشای مخابرات تلگرافی و تلکس، سانسور و عدم مخابره و نرساندن آن‌ها، استراق سمع و هرگونه تجسس را ممنوع دانسته و بالاخره آن که در اصل ۳۹، هتک حرمت و حیثیت اشخاصی که به حکم قانون دستگیر، بازداشت، زندانی یا تبعید شده‌اند به هر صورت که باشد ممنوع شناخته شده است.

علاوه بر قانون اساسی، در برخی قوانین عادی نیز موادی وجود دارد که اگر چه به صراحت از حریم خصوصی نام نبرده‌اند اما احکامی که در آن‌ها پیش‌بینی شده با حمایت از حریم خصوصی ارتباط دارند. برای مثال، مواد (۵۸۰) و (۵۸۲) قانون مجازات اسلامی برای ورود غیر قانونی مستخدمین و مأمورین قضائی و غیر قضائی دولت به منزل اشخاص و برای مفتوح، توقیف، معدوم، بازرسی و ضبط مراسلات، یا استراق سمع مکالمات تلفنی اشخاص مجازات تعیین کرده است. فصل سوم قانون

آیین دادرسی کیفری نیز تحت عنوان «تفتیش و بازرسی منازل و اماکن و کشف آلات و ادوات جرم» مقرراتی را در مورد حریم خصوصی منازل و اماکن اشخاص پیش‌بینی کرده است.

همین ضرورت‌ها باعث شده قانونگذار در یکی از مترقی‌ترین فصول برنامه چهارم توسعه در قالب بند «ه» ماده (۱۳۰)، قوه قضائیه را موظف به تهیه «لایحه حفظ و ارتقای حقوق شهروندی و حمایت از حریم خصوصی افراد در راستای اجرای اصل ۲۰ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران» نماید. متأسفانه تاکنون ریاست قوه قضائیه هیچ اقدامی نسبت به اجرای بند «ه» (۱۳) قانون برنامه چهارم توسعه انجام نداده است. عدم انجام این امر، موجب شد تا دولت در سال ۱۳۸۴ لایحه حمایت از حریم خصوصی را به مجلس تقدیم کند، اما از آن‌جا که بررسی این لایحه همزمان با اتمام دوره تصدی دولت سابق و مقارن با روی کار آمدن دولت جدید بود، لایحه توسط دولت پس گرفته شد. این امر موجب شد تا نظر به اهمیت موضوع حمایت از حریم خصوصی عده‌ای از نمایندگان مجلس، لایحه حمایت از حریم خصوصی را عیناً در قالب طرح، مطرح نمایند.

ج) نقص قوانین و مقررات فعلی کشور و ضرورت تصویب قانون خاص حمایت از حریم خصوصی

علی‌رغم توصیه اکید اسلام در خصوص حمایت از حریم خصوصی متأسفانه قوانین و مقررات فعلی برای حمایت از حریم خصوصی کافی و مناسب نیستند؛ چرا که:

۱. مفهوم حریم خصوصی و نحوه متمایز کردن آن از حوزه عمومی در قوانین و مقررات فعلی تعریف و شناسایی نشده است. قوانین موجود صرفاً به نحو تلویحی به برخی از مصادیق حریم خصوصی اشاره کرده‌اند ولی قاعده یا ملاک خاصی برای شناسایی مصادیق مختلف حریم خصوصی مشخص نکرده‌اند.

۲. در قوانین و مقررات فعلی کشور در مورد برخی از مهم‌ترین مصادیق حریم خصوصی هیچ گونه حمایتی وجود ندارد و در این زمینه‌ها نظام حقوقی ایران با خلأ مواجه است. برای مثال، حمایت از حریم جسمانی افراد حریم خصوصی افراد در محل‌های کار، حمایت از حریم خصوصی افراد در فعالیت‌های رسانه‌ای و نیز حمایت از اطلاعات شخصی افراد در دستگاه‌ها و مؤسسات دولتی از جمله مصادیقی هستند که حکم مشخص برای حمایت از آن‌ها در قوانین فعلی وجود ندارد.

۳. با توجه به اصل قانونی بودن جرائم و مجازات‌ها، بسیاری از اقدامات ناقض حریم خصوصی که امروزه به کرات رخ می‌دهند (نظیر انتشار عکس‌ها و تصاویر خانوادگی افراد در اینترنت) قابل تعقیب کیفری نیستند. چرا که نقض حریم خصوصی در قوانین فعلی جرم شناخته نشده است.

۴. با توجه به نو بودن پدیده اینترنت در کشور و نیز با توجه به پیدایش اشکال و شیوه‌های جدید در خصوص ارتباطات تلفنی و پستی، در قوانین و مقررات فعلی، حکم خاصی برای حمایت از حریم خصوصی افراد در اینگونه ارتباطات جدید وجود ندارد.

د) بررسی مفاد طرح حمایت از حریم خصوصی

طرح حمایت از حریم خصوصی با الهام از احکام شرع مبین اسلام در هفت فصل تدوین شده است که عبارتند از: تعاریف و کلیات، حریم خصوصی جسمانی، حریم خصوصی اماکن و منازل، حریم خصوصی در محل کار، حریم خصوصی اطلاعات، حریم خصوصی ارتباطات مسئولیت‌های ناشی از نقض حریم خصوصی. در فصل اول طرح ابتدا هدف آن مشخص و سپس مهم‌ترین اصطلاحاتی که در آن به کار برده شده تعریف شده‌اند. اصطلاحاً تعریف شده عبارتند از:

حریم خصوصی، اماکن خصوصی، منزل، اطلاعات شخصی، اطلاعات شخصی حساس، دسترسی به اطلاعات، ارتباطات، پایش، رهگیری، افشا، مؤسسات عمومی. در حال حاضر، در خصوص حریم جسمانی افراد، جز برخی مواد قانون آیین دادرسی کیفری که به صورت تلویحی آن هم صرفاً به برخی از مسائل حریم

جسمانی توجه کرده است احکام خاصی در قوانین ما وجود ندارد. برای ورود به قلمرو و حریم جسمانی افراد، گاه به هیچ مصوبه قانونی استناد نمی‌شود و گاه تنها برخی از رویه‌های عملی یا آیین نامه‌ها و دستور العمل‌های جزئی و ناقص و قابل انتقاد در این خصوص مورد استناد قرار می‌گیرند. لذا در فصل دوم طرح، با توجه به گونه‌های مختلف ورود به حریم جسمانی و بر اساس شدت قباحت و هجمه هر یک از گونه‌های مذکور، در ۴ بند ذکر شده است که عبارتند از: در بند «۱» بازرسی‌های بدنی از روی لباس، در بند «۲» بازرسی‌های بدنی با درآوردن لباس افراد، در بند «۳» تفتیش اندام‌های داخلی انسان و در بند «۴» مقررات مشترک راجع به هر سه گونه ورود به حریم جسمانی افراد.

با توجه به مطلب فوق، آیین و شرایط نقص حریم جسمانی در هر یک از مقوله‌ها متفاوت از دیگری است. برای مثال، در بند «۳» یعنی تفتیش اندام‌های داخلی انسان، شرایط اشخاص ذی صلاح برای تصمیم‌گیری در خصوص بازرسی و نوع بازرسی، موارد لازم برای اخذ مجوز بازرسی، مقام صادر کننده مجوز بازرسی، شرایط مکانی که افراد در آنجا مورد بازرسی قرار می‌گیرند و شرایط افرادی که عملیات بازرسی را اجرا می‌کنند شدیدتر از سایر انواع بازرسی‌های بدنی است. بازرسی‌های بدنی با درآوردن لباس افراد در درجه دوم اهمیت بوده و احکام آن در مقایسه با بازرسی‌های نوع سوم تا حد خفیف است.

البته به نظر می‌رسد که این تقسیم بندی نیز فاقد ایراد و اشکال نباشد. در این خصوص، در صورت تصویب کلیات این طرح، در گزارش تفصیلی مربوط به مواد آن که برای شور دوم تهیه خواهد شد. بیشتر خواهیم گفت.

با توجه به تعریف حریم خصوصی، منزل ذاتاً حریم محسوب می‌شود و در قوانین سایر کشورها نیز اینچنین است. اما برخی اماکن (در اینجا منظور اماکن خصوصی است و نه اماکن عمومی) ممکن است بعضاً مشمول حریم خصوصی قرار نگیرد. به نظر می‌رسد احکامی که در فصل سوم طرح پیش‌بینی شده است برای رفع نقایص احکام قانون آیین دادرسی کیفری است. از این رو در ماده (۲۰) طرح ذکر شده است که سایر احکام ورود به منازل و اماکن خصوصی تابع مقررات آیین

دادرسی کیفری در خصوص تفتیش و بازرسی منازل و اماکن و کشف آلات و ادوات جرم می‌باشد.

در سراسر دنیا کارگران تابع برخی نظارت‌هایی هستند که از سوی کارفرمایان آن‌ها صورت می‌گیرد. کارفرمایان روند کار را از جهت کنترل کیفیت و انجام امور، مورد نظارت قرار می‌دهند. آن‌ها اطلاعات شخصی راجع به کارگران را به دلایل مختلفی نظیر مراقبت و بهداشت، مالیات و بررسی سابقه و گشته افراد جمع‌آوری می‌کنند.

تست‌های روانشناسی، تست‌های عمومی هوش، تست‌های انجام کار، تست‌های شخصیت و بررسی‌هایی در مورد، صداقت درستکاری و پیشینه افراد (کارگران)، تست‌های مواد مخدر و روش‌های پزشکی دیگران استخدام کارگران در محل‌های کار مورد استفاده قرار می‌گیرد.

پس از استخدام نیز، از دوربین‌های ویدیویی و تلویزیون‌های مدار بسته از روش‌های رایج برای نظارت بر کارگران در کارها می‌باشد.

امروزه، در جامعه ما نیز استفاده از انواع وسایل الکترونیکی برای نظارت بر اعمال و رفتار کارگران و کارمندان چه در بخش خصوصی و چه در بخش عمومی بسیار رایج شده است. مدیران دستگاه‌ها و مؤسسات عمومی و نیز کارفرمایان بخش خصوصی برای توجیه این اقدام خود به دلایل مختلفی جلوگیری از ارتکاب فعالیت‌های مجرمانه از قبیل سرقت یا تخریب اموال محل کار یا سوء استفاده از اموال محل کار، تأمین امنیت و بهداشت محل کار یا کارکنان و مستخدمان استناد می‌کنند.

اماکن کار، شامل اتاق پذیرش، دبیرخانه، اتاق مدیران ارشد، دستشویی‌ها، رختکن‌ها، اتاق‌های مشترک، رستوران، وسایل نقلیه شرکت و دیگر فضاهای باز نظیر پارکینگ اتومبیل‌ها و عرصه‌هایی است که مشتریان در آن‌جا به سر می‌برند.

با توجه به این که ممکن است کارفرمایان، اطلاعات غیر مرتبط با کار کارگران و کارکنان خود جمع‌آوری کنند یا از اطلاعات جمع‌آوری شده برای مقاصد نامشروع و غیر قانونی استفاده کنند و نیز با توجه به فقدان هر گونه مقررات در

نظام حقوقی ایران برای کنترل این گونه نظارت‌ها، پیش‌بینی احکام خاصی در خصوص رعایت حریم خصوصی در اماکن کار بسیار ضروری بوده است. احکام فصل مربوط به حریم خصوصی اطلاعات در دو بند جداگانه تدوین شده است: حریم اطلاعات شخصی و حریم خصوصی در فعالیت‌های رسانه‌ای. در نظام حقوقی ایران راجع به حمایت از داده‌های شخصی، قانون خاصی وجود ندارد. لذا برای رفع این نقیصه، در این فصل از طرح، اختیارات مؤسسات عمومی و مؤسسات خصوصی ارائه دهنده خدمات عمومی در خصوص اطلاعات شخصی و نیز حقوق افرادی که اطلاعات شخصی آن‌ها جمع‌آوری شده است مورد توجه قرار گرفته و حسب اوضاع و احوال مختلف، احکام خاصی پیش‌بینی شده است.

مهم‌ترین نکات این فصل از طرح عبارتند از:

۱. مشخص کردن صلاحیت مؤسسات عمومی و مؤسسات خصوصی ارائه دهنده خدمات عمومی در جمع‌آوری اطلاعات شخصی افراد جامعه.
 ۲. روش‌ها و منابع جمع‌آوری اطلاعات شخصی.
 ۳. نحوه نگهداری اطلاعات شخصی در مؤسسات عمومی و مؤسسات خصوصی ارائه دهنده خدمات عمومی.
 ۴. نحوه دسترسی اشخاص به اطلاعات راجع به خود و در صورت لزوم ارائه توضیحات لازم در خصوص آن اطلاعات.
 ۵. صلاحیت مؤسسات مذکور در استفاده از اطلاعات شخصی و انتقال این اطلاعات به سایر بخش‌های دولتی یا خصوصی.
 ۶. پیش‌بینی احکام خاص در مورد اطلاعات شخصی حساس.
- در حریم خصوصی در فعالیت‌های رسانه‌ای احکامی که برای حمایت از حریم خصوصی افراد در فعالیت رسانه‌ای ضروری است، پیش‌بینی شده و سعی شده تا بین مقتضیات آزادی بیان و آزادی اطلاعات و حمایت از حریم خصوصی افراد، تناسب و سازگاری برقرار شود. این سازش گاهی با ترجیح آزادی جستجو، اشاعه و دریافت اطلاعات صورت می‌گیرد و گاهی با تقدیم و ترجیح حمایت از حریم خصوصی.

در فصل دیگری از طرح با عنوان «حریم خصوصی ارتباط» احکام ناظر بر حریم خصوصی افراد در ارتباط پستی، تلفنی و اینترنتی، مورد توجه قرار گرفته است. به علاوه در فصل پایانی طرح نیز ذیل عنوان مسئولیت‌های ناشی از نقض حریم خصوصی» موضوعاتی از قبیل مسئولیت‌های مدنی ناشی از نقض حریم خصوصی، انواع مجازات‌ها برای نقض جنبه‌های مختلف حریم خصوصی و معیارهای احراز نقض حریم خصوصی، پیش‌بینی شده است.

جمع بندی و نتیجه‌گیری

در این طرح تلاش بر آن بوده تا به همه مسائل مبتلا به کشور در خصوص حریم خصوصی پاسخ داده شود. ولی با عنایت به برخی ایرادات ماهوی طرح که بعضاً مورد اشاره قرار گرفت، به نظر می‌رسد طرح حاضر برای نیل به جامعیت لازم و کافی نیاز به پاره‌ای اصلاحات اساسی دارد. مضافاً این که در تدوین برخی از بخش‌های این طرح، به مقررات مشابه در سایر قوانین از جمله مقررات قانون آیین دادرسی کیفری تحت عنوان «تفتیش و بازرسی منازل و اماکن و کشف آلات و ادوات جرم» ارجاع داده شده است. به همین دلیل در انتساب عنوان «جامع» به این طرح باید اندکی تردید کرد.

با توجه به جمیع نکات ذکر شده، به نظر می‌رسد تصویب این طرح، پس از انجام اصلاحات کلی، می‌تواند گامی در جهت رفع نواقص و خلأهای قانونی حمایت از حریم خصوصی و اجرای هر چه بهتر قانون برنامه چهارم توسعه و به ویژه اصول قانون اساسی محسوب شود.

ذکر این نکته لازم است به نظر می‌رسد که این گزارش برای شور اول بررسی طرح تهیه شده است و در صورت تصویب کلیات آن، در گزارش دوم به جزئیات طرح و پیشنهادها اصلاحی نسبت به تک تک مواد آن پرداخته خواهد شد.